

Biskop Atle Sommerfeldt:

Hva skal vi gjøre med rikdommen vår?

Visitaspreden Oppegård 13.10.2013 - Luk 12,13-21

Er vi så rike da?

«Det var en rik mann som hadde fått god avling av jorden». Slik begynner Jesus liknelsen han fortalte og som er fortalt til oss i dag. En rik mann – kan det omfatte noen av oss? Det er vel de færreste av oss som føler oss som rikfolk, de fleste av oss har det vi trenger for å kunne leve et godt liv i Norge og Oppegård. Men rike?

Olaf Kristiansen, bygningsarbeider og kjent kulturpersonlighet i Follo, ble født i 1896 som den niende i en barneflokk på 10 på husmannsplassen Østli. Faren, Kristian Otto Andresen, vokste opp på Fløisbonn som var i forpaktning under Ljansgodset. Det eide 80 % av arealet i Oppegård kommune så sent som i 1930-årene, og var bygdas største arbeidsplass. Leilendinger og husmenn hadde arbeidsplikt på bruket til langt ut på 1900-tallet. Fløisbonn måtte derfor avse en tjenestegutt til bruket. Olaf forteller: «Far fortalte at da han var sju-åtte år gammel, var han på sagbruket en sommer med hest. Jobben var å ri ut i elva, der det sto en mann og heftet fast et par tømmerstokker til hesten. Så var det å trekke dette i land og bort til vannsaga, - om igjen og om igjen hele dagen. Arbeidet begynte seks om morgenen og varte til klokken åtte om kvelden. Far red fra Fløisbonn ved fem-tiden om morgenen, og var hjemme igjen senkvelds ved nitiden. Da han ble eldre, gikk han i vanlig gårdsarbeid ved siden av arbeid på saga og i skogen. Slik var fars første ungdomsår».

Slik var livet for folk flest her i Oppegård på 1800 tallet – fordi folk flest var husmenn, leilendinger og tjenestefolk. I dag er det annerledes i Oppegård og i Norge – veldig annerledes. Men fortellingen om Kristian Otto Andresen kan gjenkjennes hos et stort antall mennesker også i vår tid. Å leve i hardt arbeid 12-15 timer hver dag for å sikre 2 måltider mat, litt skolegang til barna og et tak over hodet, er hverdagen for nær halvparten av menneskeheten. Røde Kors-rapporten fra denne uken viste at slike levekår er sterkt økende også på vårt eget kontinent.

Hos oss er det ikke slik. Vi lever i et samfunn der vi har tilgang til store naturressurser som vekslende regjeringer har investert i verdens mest omfattende og i hovedsak velfungerende velferdsordninger for hele befolkningen. Her i Oppegård er gjennomsnittsinntekten klart høyere enn landsgjennomsnittet i verdens rikeste land. Det betyr at vi både som enkelthusholdninger og som samfunn fremstår - for alle andre enn oss selv - som rike, svært rike. For dem er det liten tvil om at de nesten 5000 milliarder kroner vi har avsatt i Statens Pensjonsfond, minner mye om de låvene den rike bonden bygde og som Jesus forteller om i dag.

Adam Smith, som levde på andre halvdel av 1700-tallet og regnes som grunnleggeren av moderne sosialøkonomi, hevdet at for hver rik mann, må det være minst 500 fattige, overfloden til de få forutsetter de manges fattigdom og armod. Når rikdom og velstand beskrives, hører det derfor alltid med å høre fortellingene fra dem som ikke lever i velstand.

For oss i Norge er det særlig viktig å se sammenhengen mellom vår rikdom og andres fattigdom fordi vår store inntekter som familier og folk hviler i stor utstrekning på inntekter fra salg av fossil energi. I følge FNs klimapanel vet vi med 95 % sikkerhet at utslipp fra forbruk av fossil energi påvirker den pågående klimakrisen sterkt. Klimakrisen er og vil bli en direkte årsak til fattigdom og nød for millioner av mennesker.

Er vi så rike da, dere? Ja, vi er det.

Fører vår rikdom til andres fattigdom? Ja, det gjør den.

De velståendes utfordring

Evangelisten Lukas skriver fortellingen om Jesus til grekere. Han var selv lege og en del av datidens store middelklasse av landeiere, handelsfolk og skatteinnkrevere. De menighetene Lukas skriver til besto for en stor del av velstående handelsfolk, som for eksempel Lydia (Apg 16,14) som handlet med purpurtøy.

Men det var også mange fattige. De kristne menighetene viste seg raskt å bli et sted også for slavene og for de fattige. Derfor er det så viktig for Lukas – og vi kan følge det i hele hans fortelling om Jesus - å veilede de velstående. Kjernen i budskapet til de velstående er den setningen som avslutter dagens fortelling: «Slik går det med den som samler skatter til seg selv og ikke er rik i Gud».

Det er altså ikke slik som mange trodde den gangen, at rikdom er uttrykk for en særlig velsignelse fra Gud. Det ville betydd at en brå og voldsom død neppe ville råke de velstående. Slik er det ikke, sier Jesus. Tvert om, rikdom kan like gjerne være uttrykk for opprør mot Gud.

Grunnen til at rikdommen kan være et slikt opprør, er at rikdommen oppstår fordi en ikke har delt med andre. Det betyr

- at man har tatt penger urettmessig fra andre, slik Sakkeus gjorde.

- at man ikke har sett de fattige utenfor sin egen dør, som i liknelsen om den rike mann og Lasarus.

- og at man ikke har delt sin velstand med fattige, undertrykte og nødstedte som fortellingen om den barmhjertige samaritan viser oss er kjernen i budet om å elske sin neste.

Derfor leder rikdom og velstand for det tredje ofte til at en blir innkrøkt i sin egen fortrefelighet og ser liten grunn til å forankre sitt liv noe annet sted enn i materiell velstand. Martin Luther hevder at det første bud, «Du skal ikke ha andre guder enn meg», handler om hva vi stoler på og hvor vi forankrer livet vårt. Rikdom er det nærmeste alternativet til å forankre livet i Gud. Derfor er avgudens sterkeste symbol i Det gamle testamentet gullkalven, som gjennom sin oppsamling av edelt metall i folkets øyne var mer å stole på enn Gud.

Israelsfolkets erfaring - som samsvarer med det vi hørte fra Forkynneren og kunnskapene om folks psykososiale tilstand i vårt eget samfunn - er at materiell velstand ikke er en tilstrekkelig forankring for menneskelivet. Vi trenger et rimelig godt materielt fundament som gir trygghet

for en selv og barna og frihet til å virkeliggjøre ens potensiale som menneske. Men det viser seg at dersom dette gjøres til den eneste forankringen i livet, blir vi aldri tilfredse – det vil alltid være mulig å samle litt mer i låven og om nødvendig bygge en ny låve. Det samme gjelder for velferdsgoder vi forventer det offentlige skal legge til rette for oss. Det finnes ingen grense fordi livets kvalitet forankres i velstand og levealder.

Hva skal vi da gjøre?

Lukas vil ikke skrive den velstående, greske middelklassen ut av kirken. Tvert om vil han beholde den i kirken. For at de fortsatt skal kunne delta i kirken, må de imidlertid se at deres rikdom og velstand medfører forpliktelser mer enn at de er uttrykk for Guds velsignelse.

Lukas sin utfordring er også en utfordring til oss, rikfolk som vi er.

Det handler først om å akseptere begrensinger på vår egen livsutfoldelse slik at alle kan leve et godt liv, her i Oppegård, i Norge, i Europa og i verden.

Det betyr for det andre, å se at mennesker i fattigdom og nød er en del av våre liv og at vi er kalt til å dele vår rikdom med andre både gjennom pålegg og ved frie gaver.

Det betyr for det tredje hele tiden i et demokrati å være aktive samfunnsborgere som både sørger for ansvarlige styresmakter som fordeler samfunnets rikdommer rettferdig, men også at vi tar del i fellesskapsbyggende arenaer der alle er inkludert.

Og det handler for det fjerde om å være med å forme det nye Norge slik at våre grunnleggende humanistiske og kristne verdier, menneskeverd, nestekjærighet og solidaritet, blir vårt samfunns etiske grunnmur også i fremtiden.

Men først og sist handler det om at vi tør å bygge livene på Guds handling for oss i Jesus Kristus.

I kirken er det ikke vår velstand, vellykkethet og prestasjoner som binder oss sammen og er grunnlaget for livene våre. I kirken er Guds nåde vårt livsfundament.

I kirken er ikke våre handlinger, så hellig de enn måtte oppleves og oppfattes å være, vår forankring. I kirken er det Guds handling for oss i dåpen som er vår forankring. Da lot Gud oss dø og oppstå med Jesus slik at vi blir båret i livet og gjennom døden til evig samvær med Gud.

I kirken er det ikke vi som skaper fellesskapet, men Kristus når han samler oss til det store gjestebudet der vi deler hans legeme og blod i et hverdagsmåltid og slik blir en del av Guds folk over hele jorden og til alle tider.

I kirken har Gud gjort alt ferdig for oss, slik at vi kan tjene hverandre og dele med hele Guds skapelse og menneskehet.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd som var og er og blir en sann Gud fra evighet til evighet. Amen.